

que, guerrejant entre si mateixes, lexassen ella estar; e, anant per posar lo dit divís, enconrà lo guillot, que li dix què's fafa. Respòs la dita guineu que anava a guanyar los perdons. Dix lo guillot: —en quala església són aqueys perdons ---» (Eix., *Regiment*, § 179; *NCl.* vi, 150).

Però aquesta presència del mot no és res d'especial d'Eiximenis, car el retrobem ja llavors en tota mena de textos, no exceptuant-ne el terreny de les reglamentacions senyorialis o públiques: «les guineus e les altres besties salvtages comunament no van sinó de nits e fan aytals malafetes --- e tot açò cessaria si-ls paons se jocaven dins lo castell», *ACA*, lleg. per Faraudo, *Misc. Fabra*, p. 159, s. v. *jocar*. O moral-catequístics: «cell qu' aguayta los altres falsament, faent a parès que sia amic, és comparat a guineu ---», Genebreda (*Bocci*, 185.4f.). En fi el *DAG*. i *AlcM* en citen encara d'altres passatges, no sols en Eiximenis, sinó en Sant Vicent Ferrer, Ausiàs, els *Eximplis* aguilonians etc.; i ha figurat en la tradició lexicogràfica des del Busa-N.: «guineu o rabosa o guilla: vulpes» admetent-los com a literaris tots tres; mentre que el valencià Fenollar li era oposat («evitar de dir --- guineu per rabosa», 142); i avui encara s'hi atenen els valencians (Renat, «El Camí», 14-iv-34), a desgrat dels clàssics Vicent i Ausiàs.

En canvi en el Princ. regna *guineu* sense altra rival que la zona de *guilla* en el Nordest i una de poc extensa de *rabosa* a l'extrem Sudoest. D'altra banda és el mot acceptat pertot en el català literari comú, fins i tot per autors de les altres zones: «vosaltres, que professeu aquell malehit refran que diu 'la carn que no 's cou per tu, dexa-la cremar', heu comportat que la guineu fes el cau a casa vostra, amb tal de que 'l mal es fes al vehí» fa clamar MrnVayreda al rector de Sant Aniol d'Àuja al fons de l'Alta Garrotxa (*Puny.* 1, pp. 44₂, 42), *guineu* han usat més d'un cop rossellonesos⁶ i ribagorçans (veg. infra i les cites de Tamarit i Maella en *AlcM*), i balears («*guineu*: zorro, zorra, re-nard», FebrCard.) i «*guineu*, raposo, raposa» registra com a nom valencià Escrig (1851) en un temps en què encara no hi havia Jocs Florals ni l'ús barcelonès hi tenia prestigi; *guinneu* 'lloc brut' val. (*DAG*. i *AlcM*); a la zona de *rabosa* entorn de l'Ebre també se sent, alhora, *guineu* (Porrera; *guinèus* és el malnom ètnic de la gent de Vallclara, 1935). La pronúncia és amb *é* oberta pertot, com correspon, tant en el dialecte occidental com en l'oriental, en els mots on una *í/ē* ha anat seguida de *L*: *MILTJA* > *mèlsa* o *mèysa*, *VĒLUM* (-LA) > *vèl*, *vèla*, *TĒLA* > *tèl*, *tèla*, *PĪLUM* > *pèl*.

Pel Nordest els límits de l'àrea de popularitat de *guineu* no van lluny de la línia Ter-Montseny-Mataró, ni pel Sud van lluny de l'Ebre. *Ginèu*, ben ancorat en la toponímia, encara a l'Alt Cardener i NO. del Berguedà: *řok da ləz ginèus* a Gósol, *Portell de la Guineu* a Guixers, *Cambra de la Guineu*, cova entre cingles damunt de Saldes; i seguint a l'Oest per *Font de la ginèu* a la Vall de Lavansa (1964). Arriba a la costa coincidint perfectament amb l'antic límit entre els bisbats de Barcelona i Girona, car és encara *guilla* el

terme antic i més rústic en tot el massís del Montnegre: *Roca de la Guilla* entre Santa Susanna i Vallmanya, *guilla* és el que sento a bosquerols i fins horticultors a Pineda (1971); i àdhuc a Vallgorguina, tot ensenyant-me el *Turó de les Guineueres*, m'avisaven que allí es diu *guilla* tant o més que *guineu* (1931).

És el terme general en tot el cat. occid. al N. de la línia Prades-Alt Ebre: ja a tot l'Urgellet admeten només *ginèu* (Aós, Lavansa, Noves de Segre) i igual Segre avall (*Serra de lez ginèus* enfront de Balaguer, La Sentiu, 1964); *ginèu*, general a tot el Pallars, fins al capdamunt: tot Cardós i Vall Ferrera (1932-4), Roní, tots els pobles de la Vall d'Assua i rodalia de Sort (Montcortès, Malmercat, Olb, Rubió, Llessui etc.) fins a la Vall d'Ancu (Sorpe); i a la Vall d'Aran fins més enllà de Viella (*VULPES* > *era búp* només es manté de Vilac per avall, com en tot el Comenge); *ginèu* és encara únic apellatiu i toponímic en el Flamicell (Aiguabella, Envall) i a la Vall de Boí (Cardet, 1953).

A les comarques pirinenques el límit amb *rabosa* coincideix amb les fronteres de la llengua: a Benavarrí encara diuen *la ginèu*, observen a Jusseu, si bé en aquest poble ja diue *la rabósa* (però hi ha encara una alta penya a la vora del riu, que anomenen *Pena-la-Guineu*), i ja m'he referit a Tamarit i Maella. Altrament, per a l'àrea de *RABOSA* a l'Ebre, Matarranya i Aragó, veg. aquest article; i mentrestant *DCEC*, *RABOSA*. Que no es tracta d'una expansió recent de *guineu* cap al cat. occid. pirinenc, ja en tenim proves medievals: veg. el testimoni de 1400 a la SdUrg. citat a *CALAIX*; el provocatiu senyor de la V. de Boí, Arnau d'Erill (princ. S. xv) escrivia: «Oh tu traydor, si d'est mot no t'<e>squives, / çon te-n iràs <a> viur[a] ab tal capell? / tu has la carn de *guineu*, e la pell, / tu est dret mul: per ço-t beus les adives» (*BABL* xxix, 216.115).

Abans de detallar l'àrea moderna de *guilla*, recordaré que ja n'hi ha testimonis antics, començant pel que he citat d'un text en vers, que a penes pot ser posterior al S. XIII; l'ús repetit de *guillot* en el gironí Eiximenis (supra, i V. en els DERIV.) pressuposa que també *guilla* li era familiar; com que OPou era un gironí adaptat a València és natural que només reconegu: «rabosa o guilla: vulpes» (*TbPu.*, 55). Però en ross. ja n'hi ha testimonis molt antics, almenys amb aplicació toponímica i onomàstica, en l'*InvLC*: d'un d'ells no podem estar segurs que no sigui el nom de dona etimològic i servant el paper de tal («in tenencia Rosse Guile», doc. de 1292 a Cotliure); però en els altres ja deu haver-hi a la base l'ús com a apellatiu d'animal; àdhuc el primer: puix que el fet de no concordar amb el sexe, fa suposar un ús de la denominació de la *vulpes* com a sobrenom denigrant: «Johannis Guila» a. 1319, «lo còrrech de las Guillateras» a Reiners (Vallespir) a. 1559. Tinguem present, a tot això, que si *Guisla* fou l'esposa del Comte de Cerdanya, els sobirans d'aquest comtat també posseïren generalment el Conflent, i en diversos moments el Rosselló estriecte, i encara més sovint el Vallespir.

El fet és que fins avui *guilla* és usat pels escriptors